

BEBEĞİN, DUYUMOTOR, DİL ve ZİHİNSEL GELİŞİMİNDE ÇEVRE ve YETİŞKİNİN ROLÜ ve ÖNEMİ

Abdülkadir KABADAYI*

ÖZET

Bebeklikte zihin / dil gelişimi, duyumotor gelişimi ve aktiviteleriyle yakından ilgilidir. Bebekler desteksiz yürüyebilecekleri zamana kadar, bir dizi fizik ve motor gelişim sürecinden geçerler. Artık bir kere bebek yürümeye başladı mı bebeklikten çıkıp oyun çocukluğu dönemine girer. Bebekler aynı zamanda, dilin fonksiyonları ve çevresindeki nesnelere edindiği intibalara odaklanmış olan bir dizi zihin, dil gelişim süzgecinden geçerler.

Bunların yanında, sosyal ve kültürel faktörlerde, bebeğin gelişiminde son derece etkilidir. Bebek, psikomotor, sosyoduyusal ve zihin-dil gelişimine meydan okuyacak zengin bir çevreye ihtiyaç duyar. Gelişim, bebeği saran insanlar, nesnelere ve çevre tarafından hızlandırılır. Hem annenin hem de babanın gelişime katkısı şüphesiz çok büyüktür.

Bu çalışmada, önce, bebeğin fizikmotor, duyumotor ve zihin - dil gelişiminde geçirdiği süreçler ve bu süreçlerde beynin bölümlerinin rolü ele alınmıştır. Daha sonra, bebeğin gelişiminde yetişkinin rolü irdelenerek, bebeğin sosyokültürel çevre içindeki gelişimi incelenmiştir. En sonunda, bebeğin 1-12 ay arası gelişimini sağlıklı bir şekilde takip edebilmek için *Bebek Gelişimi Değerlendirme Formu* ilişkilendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zihin – dil, duyumotor, fiziki gelişim, nesneyi tanıma, planlama, beynin bölümleri, sınıflandırma, nesnenin korunumu.

ABSTRACT

Cognitive development in infancy is closely tied to sensory, and motor growth and activities. Infants go through a sequence of stages in cognitive development-centered on their increasing knowledge of objects in the

* Selçuk Üniversitesi – Öğretim Elemanı

environment and knowledge of the functions of language. In addition to this, social and cultural factors are very effective in infant development. Infants need a rich environment to enhance his/her psychomotor, socio-emotional and cognitive / language development. Infant development is facilitated by the society, objects, and the people surrounding the infant. It is certain that the contributions of parents to the infant development is quite important.

In this article, first, the process of motor growth, sensory motor, cognitive and language development infants make are handled, later, the roles of adults are examined in the process of infant development and development of infants in socio-cultural environment supported by the adults are examined. Finally, Infant Development Evaluation Sheet is attached in order to follow the 1- 12 month old infant effectively.

Key Words : Cognitive, sensory motor, motor growth, object permanence, object recognition, language development, categorization, planning, lateralization.

GİRİŞ

Bu gün sorumluluklarını yüklediğimiz çocuklarımız, bizim geleceğimizin ümididir. Gelişim ve çocuk yetiştirme bilgisi, onlarla birlikte olan yetişkinlerin, mümkün olan en uygun çevreyi temin etmede, yetişkinlere yeterli desteği vermektedir. Burada, çocuklarla birlikte olan yetişkinlerin, başarması gereken en önemli nokta, her bir çocuğa gelişmesi için mümkün olan en iyi şansı tanımaktır.

Yirminci asrın içinde olduğumuz şu günlerde, çocuk eğitimi ve gelişimiyle ilgili çalışmalar, genç nüfusumuzun sağlıklı nesiller haline gelmesine büyük katkı sağlamıştır. Bunun yanında, yüksek risk grubuna dahil olan çevresel, fiziksel, duygusal ve zihinsel problemleri olan çocukların topluma kazandırılması yönünde bir hayli mesafe katedilmiştir. Bu noktada, meseleyi sadece çocuk açısından ele alarak çözümlenmek mümkün görünmemektedir. Toplumun huzura kavuşturmak için, toplumu meydana getiren kesitlerin hepsini ele alıp incelemek gerekir.

Aileleri, nüfus planlaması konusunda bilinçlendirmek, meselenin diğer bir boyutudur. Nüfusu hızla artan bir ülkede yaşamaktayız. Bu durum, pek çok farklı disiplinlerden uzmanların değişik problemlerle karşılaşacağı anlamına gelmektedir.

Bunlardan başka önemli bir nokta da, ebeveyn eğitimidir. Ana/babayı çocuğun gelişim evreleriyle bilgilendirmek, çocuğun gelişimiyle ilgili pek çok problemin yerinde, sağlıklı bir biçimde çözülmesini sağlayacaktır.

Bu çalışmada, önce, bebeğin fizikmotor, duyumotor ve zihinsel gelişiminde geçirdiği süreçler ve bu süreçlerde beynin bölümlerinin rolü ele alınmıştır. Daha

sonra, bebeğin gelişiminde yetişkinin rolü iredelenerek, bebeğin sosyokültürel çevre içindeki gelişimi ele alınmıştır. En sonunda, bebeğin 1-12 ay arası gelişimini sağlıklı bir şekilde takip edebilmek için *Bebek Gelişimi Değerlendirme Formu* düzenlenmiştir..

1.0. Bebeklikte Motor ve Zihinsel Gelişme

İlk iki yıl içinde, motor ve zihinsel gelişme birbiriyle yakından ilişkilidir. Bu ilişki, Piaget tarafından duyu-motor dönemi olarak adlandırılmıştır. Motor gelişimi, çocuğun hararetlerinde iyileşme ve kontrolünün artması üzerine yoğunlaşırken, duyu gelişmesi, dokunma, tutma, hissetme, koklama gibi duyu veya algılama davranışlarının iyileşmesi ve kontrolünün artması üzerine odaklanır. Yinede, duyu ve motor gelişimini birbirine bağlayan bu süreç, gelişimsel biyodinamik diye adlandırılan yeni bir sahanın doğmasına neden olmuştur. Bu yeni motor gelişimi görüşü, sadece çocuğun motor gelişiminin nasıl olduğunu değil, aynı zamanda motor gelişimiyle, çocuğun duyuları arasında bilgiyi nasıl kavradığı hakkındaki ilişki üzerine yoğunlaşır. Pek çok biyodinamik araştırmaları, çocuğun doğumundan yürüyüşüne kadar olan süredeki araştırmaları kapsar (Piaget, 1952; Ginsburg & Opper, 1988).

1.1. Motor ve Fiziksel Gelişim

Motor ve fiziksel gelişim, hem çevresel hem de genetik faktörlerin birleşmesinden etkilenmektedir. Yeni doğan, hakim olamadığı refleksleriyle hareket etmektedir. Çocuğun motor kontrolünün gelişmesi ilk iki yıl yoğunlaşır. Vücutla beyni birbirine bağlayan hem sinirsel faktörler hem de beslenme ve duyu motor dönemindeki keşfetme fırsatı sağlayan çevresel faktörler, çocukta bu sürecin yerleşmesini etkilemektedir. Yine de pek çok çocuğun takip ettiği kendine özgü, belirli kalıpları vardır.

Motor ve fiziksel gelişim, tepeden tırnağa, içten dışa doğru bir biçimde organize olarak gelişir. Doğduğunda, bebeğin başı, bir yetişkinle karşılaştırıldığında, vücuduna göre büyüktür. Daha sonra gövde ve kollar, en sonunda bacak ve ayaklar gelişime ayak uydurur.

Motor olarak, yeni doğan, önce başını kaldırmayı, daha sonra omuzlarını ve en sonunda gövdesini kaldırmayı öğrenir ki, bu durum onun yardımsız oturabilmesini sağlar. Daha sonra, yeni doğan, emekleyip sürünerek, ayakta durup yürümeye kadar olan süreçte, bacaklarının kontrolünü kazanır. Yeni doğanın kol hareketlerini gözlemek bize merkezden dışa doğru gelişmenin nasıl olduğu hakkında bilgi verir. İlk başlangıçta, yeni doğan, tüm kolunu omzundan hareket ettirerek komple bir hareket içine girer daha sonra bu hareket gelişerek omuzdan ele doğru kayar.

Burada, akılda tutulması gereken nokta, her yönüyle mükemmel bir yeni doğan profili çizmenin mümkün olmadığıdır. Allen ve Marotz (1994), bir yeni doğan profili çizerek, onun bazı gelişim özellikleri hakkında bize bilgi vermektedir.

- Yeni doğanın motor aktivitesi genellikle reflekse dayalı olup, yutma, emme, esneme, göz kırpma, tutma eğilimi, ani yüksek seslere dikkat kesilme gibi davranışları ihtiva eder.

- 1-4 ay arası : Ortalama boy uzunluğu 50-60 cm, ortalama ağırlık 3.5-7 kg arası; bir nesneyi, elini kullanarak yerden alabilir, vücudunun üst kısmını tutabilir, yerde yatarken başını bir taraftan diğer tarafa çevirebilir.
- 4- 8 ay arası : yaklaşık her ay yarım kilo alır, boyu 12 mm uzar; dişler görünmeye başlar, çiğner ısırır, nesnelere ağzına koymaya çalışır, nesnelere almak için baş parmağını ve işaret parmağını kullanır, nesneyi bir elinden diğer eline geçirir, nesnelere sallar, vücudunu önden arkaya ve arkadan öne doğru hareket ettirir.
- 8-12 ay arası : Her ay boyu 12 mm, vücudu yarım kg almaya devam eder. Nesnelere elleriyle oynar, atar, düşürür, yan yana dizer, elleri ve dizleri üzerinde emekler, yılın sonuna doğru bir yetişkinin yardımıyla yürümeye başlar.

Motor gelişimi, doğum sırası, genetik olarak, yapı ve vücut olarak, beslenme ve yetiştirme olarak, sosyal yapı, etnik ve kültürel olarak pek çok faktörden etkilenmektedir.

Düşük doğum ağırlığı olan ve solunum problemi çeken yeni doğanlarda, diğerleriyle karşılaştırıldıklarında, motor gelişimlerinde gecikme olduğu gözlenmiştir. Buna ek olarak, düşük doğum ağırlığı ve erken doğum motor gelişmesinin yavaşlamasına yol açabilir. Oturma, ayakta durma, yürüme bozuklukları, genellikle ilerleyen aylarda, düşük doğum ağırlıklı yeni doğanlar da görülür (Malina, 1982).

Beslenmemiş veya kötü beslenmiş çocuklar, normal motor hareketleri için gerekli olan iskelet gelişimi ve kas gücü eksikliği çekerler. Buna ek olarak, bu çocuklarda bulunan merkezi sinir sistemi bozukluğu da, vücut-organ koordinasyonu ve kontrolünü sınırlar. Aşırı şişman bebeklerinde gelişimi sınırlıdır. Aşırı kilodan dolayı bebekler, hareket etmeye istekli değildir ve bu yüzden motor becerilerini geliştiremezler.

Bir yaşındaki erkek çocukların, kız çocuklarına oranla daha hareketli olduğu görülür, bu durum genetik faktörlerden çok çevresel etkilerle ilişkilidir. İlk doğanlar, diğer kardeşlerine göre daha fazla ilgi görme bakımından avantajlıdır. "tek" çocuklar, aşırı korunduklarından, daha yavaş bir motor gelişim seyri takip ederler. Genel olarak, motor aktiviteleri bakımından toleranslı bir çevrede yetişen çocukların gelişimi hızlı olmaktadır.

Kermonian & Compos (1988), emeklemenin bilişsel gelişmeye uzanan bir kilometre taşı olduğunu vurgulamaktadırlar. Hareket etme kabiliyeti gösteren ve bunu yapmaya gücü yeten yeni doğan kendini sosyal gelişmelere açar ve yeni bilgiler edinmenin büyülü atmosferine dalar. Yeni doğan, ne kadar etkili bir biçimde hareket ederse, o kadar çok şey öğrenir (Bushell & Boudero, 1993).

Malina'ya (1981, 214) göre, yürümeye başlama, bebeklik çağının en önemli aşamasıdır. Yürüme, diğer motor gelişimlerinin oluşmasına zemin hazırlar. Çocuk, ellerine bağımlı olarak yürümekten kurtulduğunda, elleri boş kalır ve onları yeni görevlerle donatır. Zamanında yürümek demek, sinir sistemi ve kas gelişiminin normal olduğunu gösterir. Yürümek, aynı zamanda, bebeklikten çocukluğa geçişin bir göstergesidir.

Zelazo (1984), zihinsel gelişiminin, yürüme motivasyonu üzerinde bir etkisi olduğunu belirtmektedir. Konuşma ve bir nesneyi fonksiyonel olarak kullanma, yürümele aynı zaman içinde gerçekleşmektedir.

1.2. Motor ve Fiziksel Gelişimde yetişkinlerin Rolü

Çocuklar için, hareket tecrübesini kazanmak son derece önemlidir. Çocuklar, farklı boyutta çeşitli motor keşifleri ve egzersizlerle donatılma ihtiyacı içindedirler. Tabi ki bunun için, ortaya konan aktiviteler ya çocuk-merkezli veya yetişkin-merkezlidir, yani yetişkinler tarafından yönlendirilirler.

Wilson (1990), yeni doğanlar için bir program geliştirmiştir. Onların motor ve fiziksel gelişimiyle ilgili materyaller ve öğretim stratejilerinden örnekler aşağıda sıralanmıştır:

Doğumdan ilk 4 aya kadar: Bu yaşa uygun materyaller, ziller, kumaş toplar, elle kavranabilecek küçük oyuncaklar. Yeni doğanlar, vücutlarını çevirmeden önce, kas kontrollerini geliştirmek için uyku saatlerinde sık sık sırtüstü ve yüzükoyun gelecek şekilde yuvarlanırlar böylece farklı kas gruplarını çalıştırmış olurlar. Yeni doğanlara bakan yetişkinler, onların ulaşabilecekleri yerlere oyuncakları koyarak basit aktiviteler aracılığıyla onların motor gelişimlerini hızlandırabilirler.

4 aydan 8 aya kadar: Bu yaş için uygun materyaller, sünger oyuncaklar, elle kavranabilecek nesnelere, atılıp tutulabilecek nesnelere, altından yada üzerinden geçilebilecek portatif araçlardır. Bebekler güçlenip iyi koordine olduklarında, hareket etmeye başlarlar. Onlar, yorulduklarında, uyuyabilecekleri, oturup oynayabilecekleri emniyetli bir yere ihtiyaç duyarlar.

8-12 ay arası: Bu çağ için motor gelişim materyalleri, üzerinden tırmanıp geçebilecekleri, portatif araçlar, çekilip itilecek sağlam, portatif mobilya parçalarıdır. Yeni doğanlar, oyuncaklarıyla serbest hareket edip oynayabilecekleri güvenli bir yer arayışı içindedirler. Yetişkinler, onlara, tırmanmada, yürümede ve bazı hareketlerde yardımcı olmalıdır. Bebekler, bu çağda, oyuncakları saklayıp bulma oyunundan hoşlanırlar.

Bebekler için ev içi oyunlar kadar ev dışındaki oyunlarda önemlidir. Bebekler bu sayede, iklim değişikliklerinden, açık havadan, doğadan ve farklı insanlardan tecrübe edinebilirler.

2.0. Zihinsel Gelişim

Zihinsel gelişim terimi, bilginin edinimi ve kullanma biçimini ifade eder. Araştırmacılar, bebeğin neyi bildiğini ve nasıl öğrendiğini hep merak etmişlerdir. Bebekler, sanıldığından çok daha fazla kapasiteye sahiptir. Örneğin, bebekler doğduklarında dil, düşünme özelliklerinin ilkel biçimleri gibi bazı donanımlarla dünyaya gelmektedirler

2.1. Nesneyi Bilme ve Tanıma

İlk yılda, ilk gelişimsel safhayı, iki duyu-motor yetileri takip eder. Bunlardan bir tanesi, nesneyi bilme, diğeri ise nesneyi tanımadır.

Ault (1983, 30), “ Bir kimse nesneyi algılamasa bile, nesnelere varlığını sürdürmesidir.” şeklinde açıklamaktadır. Çocuklar, bu bilgiyi 6 safhada geliştirirler. Bu safhaların dördü ilk yılda yer alır. Birinci safha esnasında (0-2 aylık), bebekler, gözle göremedikleri nesnelere bilgi sahibi değildir. Bu safhada, bebek, saklanan bir nesneyi aramaz yada saklandığı bilgisinin işaretini vermez. İkinci safhada (2-4 aylık), bebek, yine araştırma yapmaz, sadece nesnenin saklandığından önceki yerine kısa bir süre bakar. Üçüncü safhada (4-8 aylık) bebek, saklanmış nesneyi kısmen arar. Bebek, bu çağda nesnenin kaybolmasına neden olan şeyleri araştırır. Bebek, 8-12 ay arası dördüncü safhaya ulaşır. Bu çağda, bir oyuncak bir ekran veya bir bezle kapatılırsa, bebek, oyuncakı bulmak için bu bezi yada ekranı kaldırır. Nesnenin varlığı kavramı gelişmeye başlar fakat 2,5 yaşına kadar tam olarak gelişmez. İşte bu noktada, bebek (peek a boo) burnun nerede, kulağın nerede oyunundan zevk alır. Bazı araştırmacılar, Piaget’i nesne kavramının gelişimi konusunda eleştirmişlerdir. Wishart & Bower’a (1984) göre, eğer bir nesne, şeffaf bir örtü yada ekranın altına saklanırsa, bebekler yinede bu nesnenin kaybolduğuna inanmaktadırlar.

Piaget’e (1952) göre, nesneyi tanımadaki ikinci duyu-motor yeteneği, bebeğin nesneyi belirlemek için kullandığı bazı özellikleri içerir. Bebekler büyüdükçe nesnelere yapısını, karakterini, boyutunu, şeklini ve rengini öğrenirler. Bu yeteneği 16 haftalıkken ediniyor görünürler. Bundan daha küçük bebekler, farkı algılayabilirler fakat bunları belirleme aracı olarak bilgiyi kullanmazlar.

2.2. İletişim

Condon & Sander’e (1974) göre, yeni doğanlar, aynı zamanda iletişim alanında da gelişim gösterirler. Kendi etraflarında oluşan iletişime kayıtsız kalmaz ve onlara karşı çeşitli refleksleri ve tepkileri geliştirirler. 2 aylık bir bebek bile annesinin sesini bir yabancıdan sesinden ayırt edebilir (Roe, 1990).

Çocukların, konuşmaya başlamadan önce, 10 aylıkken bazı şeyleri etiketlendirerek adlandırmaları, zihinsel gelişimin çok önemli bir parçasıdır. Eğer bir nesne, 10-14 aylık bir bebeğe işaret edilerek etiketlenilirse, bebeğin bu nesneye karşı ilgisi çok daha uzun sürmektedir. Baldwin & Markman (1989, 394)’a göre, etiketlendirme/kodlama, bir nesneyi göstererek onu tanımlamadır. “ Ayıcığa bak! Bu bir ayıcıktır.” cümlecisi, etiketlendirmeye bir örnek teşkil edebilir.

Bebeklerin, çeşitli oyuncaklar arasında daha önce isimlendirdiği bir oyuncak varsa, onların bu oyuncaklara karşı ilgi ve oynama süresi artmaktadır. Bu da şunu göstermektedir ki, bebek, herhangi bir ses çıkarmasa da, herhangi bir objeyi etiketlendirmek, onun zihinsel gelişimi için önemli rol oynamaktadır.

Legerstee ve diğerleri (1990), bebeklerin, sözel olmayan davranışlarıyla da iletişim kurma yeteneklerine sahip olduğunu belirtmekte olup, bebeklerin el ve kol hareketlerinin birbirine uyumlu olduğunu ve özel anlamlar taşıdığını vurgulamaktadır.

Bebekler, gülümsediklerinde, annelerinden karşılık alabilirlerse, ellerini açarlar ve elleriyle işaret ederler, eğer annelerinden bir tepki göremezlerse, elleri yanla-

rında, donuk bir biçimde bakarlar. Ellerin açık olması ve parmakların işaret ediyor konumda bulunması, aktif bir iletişimin habercisidir.

Bebeklerin konuşma gelişimi, bir aylıkken bir sesli harfle başlar ve 8 aylıkken sesli-sessiz harf birleşimiyle devam eder ve 12 aylık bebekler, “ Lütfen, ayıcığını getir!” veya “ Bardağını masaya koy!” gibi basit talimatlara tepki verirler (Allen & Marotz, 1994).

2.3. Sınıflandırma

Sınıflandırma, erken gelişmenin diğer bir alanıdır. Sınıflandırma, bizi benzer özellikteki nesnelere, ayırma ve kategorileştirmeye yetkili kılar. Örnek olarak, araba, uçak, bot gibi oyuncak araçları kullanımı, renk, tip ve boyutlarına göre sınıflandırılabilir. Sherman'a (1985) göre, son zamanlarda, bebeklerde sınıflandırmanın ne zaman başladığıyla çok ilgilenmişlerdir. Sonuçta bebeklerin, içi doldurulmuş oyuncaklar, yuvarlak meyveler, renkler, şekiller ve insan yüzlerini sınıflandırarak, kolayca tanıyabildikleri görülmüştür .

Bebeklerin en iyi hatırlayıp öğrenebildikleri şeyler, uygun nitelikte sınıflandırılmış olan objelerdir. Eimas ve Quinn (1994), 3 ve 4 aylık bebeklerin, davranış kategorileri üzerinde çalışmışlardır. Bebeklere, tabii hayvan resimleri gösterilmiş ve buradaki amaç, at ve kedileri sınıflandırmaktır. Bebekler, kedi, at ve zürafayı, at kategorisine koymamış ve at ile kaplanları da kediler kategorisinden çıkarmıştır.

Younger'a (1993) göre, 10 aylık bir bebek, öğrendiği kategoriye uymayan bir hayvanı, alan dışı tutması, bebeğin, kategoriye uyan nesnelere karşılaştırıp, uyanı uymayanı ayırt etmesi anlamına gelir.

2.4. Planlama

Planlama, insanın yüksek seviyedeki önemli bilişim yeteneğidir. Planlama, bir çözüme başlamadan önce, problemlerin çözüm yollarını tasarlamamıza yardım eder ve deneme-yanılma yoluyla israf edilen zamanı en aza indirir. Planlama, çözümlü, gerçekten denemeden önce, çözüme ulaşacak olan adımların sırasını zihinsel olarak gözden geçirmektir.

Willats (1989); Willias & Rosie (1983), bebeklerin, Piaget'in tarif ettiği kadar daha “ ilkel bir planlama davranışına sahip olduklarını” vurgularlar. Piaget, planlama yeteneğinin, bebeğin duyu motor dönemi olan 18 ay – 2 yaş arasına kadar ortaya çıkmadığına inanmıştır. Fakat bazı araştırmacılar, bebeklerin 9 aylıkken de planlı davranışlar sergilediklerini ileri sürmüşlerdir. Bu yaştaki bir bebeğin, bir nesneye ulaşabilmesi için, önüne konan bariyeri kaldırıp, teli çekerek nesneye ulaşması, planlamayı algılayıp sergilediğini ortaya koymaktadır.

3.0. Beynin bölümleri

Beynin bölümleri, çok ilgi çekici bir konu olmaya devam etmektedir. Beynin her bir yarım küresinin, değişik zihinsel biçimleri ve davranış fonksiyonlarını kontrol ettiği görülmüştür. Brooks ve Obrzut'a (1981) göre, sağ elini kullanan kimselerde beynin sol tarafında, dilsel analitik ve sıraya dayalı bir süreçleme söz konusudur. Sağ tarafında ise, paralel bir biçimde, dilsel olmayan, tümdenci ve el becerile-

rine dayalı bir işlem söz konusudur. Bebeklerin beyininin iki tarafında, farklı fonksiyonların yüklendiğini göstermiştir. İyi bir fonksiyon göstermesi için, beyinin iki tarafında birbiriyle iyi bir iletişime girmesi gerekmektedir.

Beynin bölümlerinin, öğretmen ve aileler için önemli göstergelerde bulunduğu ileri sürülmüştür. İyi bir beyin gelişimi, hem sağ hem de sol bölümün gelişmesini ve ikisinin arasında iyi bir iletişimin olmasını içermektedir.

Dil bölgesinde fonksiyon gösteren beyin sol tarafıyla ilgili bir araştırmada, bu bölgenin, çevresel tecrübelerden etkilendiğini göstermiştir. Cherry, Godwin&Staples (1989) bu noktada, bebeklerin beyinlerinin iki tarafını geliştirmesi için çok yönlü çevresel tecrübelerle ihtiyaç duyduklarının kaçınılmaz olduğunu vurgulamışlardır. Müzik kutuları ve oyuncak zil, işitmeyi; renkli resimler ve değişik objeler görsel alanı; plastik anahtarlar, toplar, sıralı boncuklar, parmak elastikiyetini ve meme ucu emme yeteneklerini geliştirmeyi içeren ve beyin her iki kesimini de harekete geçiren aktivitelerdir. Bebeklerin sözel, analitik olduğu kadar, yaratıcı kısımlarını geliştirmek için çevresiyle iletişime girmekte, bir tavır geliştirmede yeterli zamanları vardır.

4.0. Bir Araç Olarak Oyuncak Oynamanın Bebeğin Gelişiminde Yeri ve Önemi

Bebeklerin oyunu anlamlıdır ve bu anlam "oyuncakların, keşif ve çok kullanımlı olarak oynanması" olarak kendini gösterir. Bir nesneye dokunarak oynama, bebeğe anlamlı bilgiler sunmaktadır. En basit materyaller bile bebeğin ilgisini çekebilir.

Zihinsel olarak gelişmek için, eğer bebeklerin duyu motor tecrübeleri yoksa ne olacak ? Bu durumu açıklamak için Ruff, McCarton, Kurtzberg ve Vaughn (1984) tam gün ve yarım gün bakılan bebeklerin oyuncak oynama becerilerini karşılaştırmışlardır. İlk grup için, 9-12 aylık bebeklerin bilgiyi üç biçimde elde ettikleri görülmüştür: Oyunağın yüzeyini parmakla kontrol etme; yer değiştirirken yada çevrilirken materyali izleme; oyunağı bir elden diğerine geçirme.

4.1. Sosyal Bilinçlenme

Sosyal kaynaklar ve sosyal etkileşim, zihinsel gelişme için temel destek unsurlardır. Sosyal strateji, bebeğin olayları anlamak ve değerlendirmek, duruma uygun davranış geliştirmek için başkalarından bilgi edinmek maksadıyla kullanılan bir terimdir. Bebekler, yeni karşılaştıkları durum ve objeler karşısında daha önce edinmiş oldukları tecrübeleri kullanarak sosyal bir davranış geliştirirler. Daha önce edinmiş oldukları pozitif etkiler, yeni nesnelere karşı pozitif bir tavır, negatif etkiler ise, engelleme ve kaçınmayı hızlandırır.

12 aylık Esra'nın edindiği tecrübe, sosyal bilinçlenme süreci için bir örnek oluşturmaktadır:

Esra, minderin üzerine yatmış bir kedinin yanına oturmuştur. Annesi de onun yanına oturmuştur. Esra, kediye doğru yaklaşır. Kendisine gülümseyen ve başıyla onay veren annesine bakar. Esra, tekrar kediye ilgiyle bakar, kediye dokunmak ister ama kendini biraz geriye çeker. Tekrar annesine bakar ve annesi ona "

Kediye dokunabilirsin” der. Ama o, yine kendini geriye çeker. Esra'nın annesi kediyi iyice yaklaşıp ve kediyi okşar “ Bu, tatlı, yumuşacık bir kediciktir, sen de ona dokunabilirsin” der. Esra, annesinin yaptığını gözlemler ve o da annesinin yaptığı gibi kediyi nazikçe okşar.

Burada da görüldüğü gibi, Meltzof'un (1988) da belirttiğine göre, başkalarından bilgi alıp bunları yeni durumlara uygulayabilme, bebeklerin, hayat tecrübesi ve gelecekteki eğitimleri için son derece önemlidir.

4.2. Oyun Öğrenme İçin Önemli Bir Araçtır

Yeni doğanların öğrenmesi oyun aktiviteleri üzerine yoğunlaşır. Oyun, zihinsel ve motor gelişimi için son derece önemlidir. Araştırmalar, oyunun, bebeklerin öğrenmesine büyük oranda katkıda bulunduğunu göstermiştir. Oyun, sadece hatırlamak değil, hatırlamakla birlikte anlamaktır. Yani, öğrenme, bebeğin oyun tecrübelerinden bir anlam çıkarmasıdır. Bebek oyunları, ya kendi arasında bir daire çizen yada geçişli olarak birbiriyle entegre olabilen hem keşfe hem de zevke dayalı bir seyir izler.

Oyun tutumları birkaç safhada gelişir. Bebek oyunları temel olarak, eli kullanma ve nesneyi ağza götürmeyle ilgilidir. Oyunun kalitesi, zihinsel gelişimin seviyesiyle direkt olarak ilişkilidir.

Caruso'ya (1988) göre, bebeğin, yetişkinin müdahalesi olmaksızın oyun oynamada çok fırsatı olması son derece önemlidir. Hem fiziksel hem de sosyal teşvik bebeğin sürekli oyun kalitesini geliştiren çevresel tepkilerdir. Zengin bir çevre, bebeğe, pek çok farklı renkte, yapıda, boyutta ve şekilde zengin bir nesne koleksiyonu sunabilir. Buna ek olarak, bebek oyunlarına duyarlı olan yetişkinlerde, bebeğin keşfe dayalı aktivitelerine de pozitif yönde katkıda bulunurlar. Bu yolla yetişkin, bebeğin, duygusal, zihinsel, sosyal ve motor gelişimini destekleyen çevreyle etkileşime girmesine zemin hazırlar.

5.0. Gelişimin Sosyo-kültürel Önemi

5.1. Bebeğin Çevresi

Bebekler, ilginç ve zengin bir çevreye ihtiyaç duyarlar. Onların, aynı zamanda, kendileriyle ilgilenen yetişkinlerle, ilginç nesnelere de ihtiyaçları vardır. Özellikle ilk aylarda, eğitim amaçlı materyallerin pahalı olması gerekmez. Zararsız ev eşyalarıyla, el yapımı oyuncaklar son derece faydalıdır (White, 1975). İçi doldurulmuş oyuncaklar,plastikle kaplanmış oyuncaklar,kumaştan yapılmış hayvanlar, bebekleri mutlu etmeye yeterlidir. Eğer, bebekler, ilginç şeyleri, insanları ve resimleri izleyebilecek pozisyona gelirlerse, bu onlar için tatmin edici olacaktır. 12-6 ay arası bebekler,nesnelere organize etmeye başlarsa, küçük kavanozların içine emniyetli küçük objeleri atıp çıkarmak onlar için eğlendirici olacaktır. Kumaş kitaplar, kavanoz kapakları,yumuşak toplar son derece iyi oyun malzemeleridir.

Bebeklerin keşif ihtiyacının, sosyal ve fiziksel çevre tarafından cesaretlendirildiği açıktır.

Caruso (1984)'ya göre, sosyal bir çevre aşağıdaki amaçları sunar:

- Her bebeğe, insanlarla ve keşfe dayalı oyuncaklarla, kendi başına oynama imkanı tanır.
- Bebeğin kendi kendine başlattığı kişiler arası keşiflere karşı onu uyanık tutar.
- Daha pasif bebekler için oyun kurar ve onların kendine daha güvenli olmalarını sağlar.

Caruso, fiziki çevrenin aşağıdaki bakımlardan önemli olduğunu vurgulamaktadır:

- Oyun odası açık olmalı ve her taraf oyuncaklarla donatılmalıdır.
- Oyuncaklar görünebilir ve bebeklerin kolayca ulaşabileceği yerlere konmalıdır.
- Oyuncaklar, çocuğun gelişim seviyesine göre eşleştirilmelidir.
- Oyun hammaddesi, bebeğin doğal durumuna uygun olmalıdır. Yani bebek, oyuncuğa vurabilmeli ve onu tekmeleyebilmelidir.
- Yerler, bebeğin emeklemesini kolaylaştıracak biçimde halıyla kaplatılmalıdır.

Ele alınması gereken diğer önemli bir nokta da, bakıcı ve çocuk arasındaki sosyal iletişimin önemidir. Bebeğin normal davranışları, onu anlamayan yetişkinler için, anlaşılması güç olabilir. Bebekler, ilk 5-6 aylık dönemde, kendi bağımsızlıklarını kazanmak için çeşitli aktivitelere başvururlar. Bu durumda anne, bazı fonksiyonlarını kaybetmeye hazır olmak durumundadır. Bebeğin, bu bağımsızlık girişimi ve otonomisi, bebeğin bağımsız hareket etmesinin normal gelişiminin bir süreci olduğunu bilmeyen yetişkinleri şaşırabilir.

Cole & Cole (1989)'a göre, baba, kardeşler ve diğerleri, bebeğin hayatında önemli rol oynamaktadırlar. 1980'lerden sonra, çok sayıda annenin iş hayatına atılması, başka ülkelerde olduğu kadar Türkiye'de rolleri değiştirmiş ve babaların bebek bakımında daha fazla rol alması kaçınılmaz olmuştur.

Rinott (1988), çocuk bakımında sorumluluk yüklenmiş babalar üzerinde yapılan kültürel bir çalışmanın bulgularını aşağıdaki şekliyle özetlemektedir:

- Bir baba, bebek bakımıyla ne kadar çok ilgilenirse, bebeğin kapasitesi hakkında bilgisi o kadar çok olmaktadır.
- Ortalama olarak, babalar, annelerden daha az, gayret sarf etmektedirler.
- Babanın, bebek bakımıyla daha fazla ilgilenmesi, bebeğin kapasitesiyle ilgili düşüncelerde, anne ve baba arasındaki uyumu pozitif yönde artırmaktadır.

5.2. Bebeklik Dönemi: Çalışan Anneler

Günümüzde çalışan annelerin oranı giderek artmaktadır. Bazı anneler, ekonomik zorluklar nedeniyle çalışırken, bazıları da kariyer yapma ihtiyacı hissettiklerinden çalışmaktadırlar. Her iki durumda da aile hayatında bazı zorlukların ortaya çıkabileceği açıktır.

Çocuk gelişimi ve aile çocuk ilişkilerinde, annenin çalışmasının etkileri üzerine çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bazı araştırmalar, meseleyi çalışan anneler açısından ele alırken bazıları da meseleye, çocuk bakımı açısından bakmaktadırlar. Olaya çalışan anne açısından bakıldığında *Bebek bağlılığı* – annenin bebeğe karşı sahip olduğu duyuşsal ve duygusal özlem ve ilişkiler - pek çok araştırmamanın odak noktasıdır.

Genellikle araştırmacılar, *yabancı ortam* metodu kullanarak, ailelerde çalışan ve çalışmayan anneleri baz alarak, anne-bebek ve baba-bebek bağılılığını araştırmaktadırlar.

Bebek 7 aylıkken, bebekle anne/baba arasında sıradan bir bağılılık kurulur. Bebekleri küçük olan çalışan bir anne grubu üzerinde deneme yapıldı. Çalışan anneyle, çalışmayan annenin bulunduğu ailede baba-bebek ve anne-bebek bağılılığı arasında bir karşılaştırma yapıldı. Annenin çalışmasıyla, anne-bebek ve baba-bebek bağılılığı arasında bir ilişki bulunamadı. Yine de, çalışmayan annelerin erkek çocukları, çalışan annelerinkinden, babalarıyla ilişki kurma açısından daha güvenliydiler. Araştırmalar, çalışan annelerin oğullarının güvensizlik duygularına daha fazla açık olduğu ve kızlara nazaran kendilerine daha negatif ve düşüncesiz davranıldığını ortaya koymaktadır (Chase, Landlade and Owen, 1989).

Eviyle işi arasında kalan anneler, akşam eve geldiklerinde, bebekleriyle yeterince ilgilenememekte, onların zihinsel gelişimine katkıda bulunacak oyunlar ve materyallerle fazla ilgilenememekte, bununda bebekler üzerinde, özellikle erkek çocukları üzerinde negatif etkisi görülebilmektedir. Anne-babanın çalıştığı aile tipinde, bu problemin üstesinden gelinebilir. Çalışan anne-baba arasında iş bölümü yapılarak, günlük işleri, ev işlerini eşlerden biri yaparken, bebekle diğerinin ilgilenmesi gerekmektedir.

5.3. Bakımın Çocuklar Üzerine Etkisi

Günümüzde anne/babası çalışan pek çok bebek, anne/babası dışında başkaları tarafından bakılmaktadır. Bazı araştırmacılar, bunların sakıncası üzerinde durmaktadır. Anne/babasından uzun müddet ayrı kalan çocuklar, *güvensiz bağılılık* duymakta, okul veya okul öncesi dönemlerde saldırganlık ve uyumsuzluk göstermektedir (Belsky, 1988, 235). Bunun yanında, ailenin bebekle geçirdiği sürenin uzunluğu, ilginin yetersiz olduğu durumlarda, bir şey ifade etmemektedir. Burada önemli olan, sürenin uzunluğu değil, ailenin bebekle olan ilgi yoğunluğunun kalitesidir. Kaliteli bir ilgi yoğunluğuyla, bebeğin güveni artırılabilir ve *güvenli bağılılık*, bebeğin gelecekteki sosyal ve duygusal gelişimi için son derece önemli bir özelliktir. Bu geçiş dönemi, bakıcının bebeğe, evde yada ev dışında, verebileceği duyarlılık ve alakanın derecesiyle orantılıdır.

Bazı durumlarda, bebekle bakıcı arasında, aileden ziyade, kuvvetli, pozitif bir bağılılık gelişmektedir. Genellikle, en duyarlı bakıcılar, bebeğin ihtiyacına cevap verebilen, enerji dolu genç kimselerdir.

Yarım gün ve tam gün bakılan bebeklerin, ilk 5 yıllık gelişimleri esnasında, bakımın, sosyal, entelektüel ve motor gelişimlerine olan etkileri araştırılmıştır. Thornburg ve diğerleri (1990), araştırmalarında, tam gün bakılan bebeklerin, sosyal davranışlarının-

da, önemli bir olumsuzluk görmemiştir. Yarım dönem bakılan çocukların, daha çok ana okulunda bazı problemler yaşadığını belirtmektedirler.

5.4. Kaliteli Bebek Bakımı

Korelak, Colker ve Dodge (1993, 1-5), aşağıdaki noktaları, kaliteli bir bebek bakımında dikkat edilmesi gereken hususlar olarak ileri sürmektedirler:

- 1) Program, çocuk gelişimini anlamak üzerine dizayn edilmelidir.
- 2) Program, her bir çocuğun ihtiyacını karşılamak için ferdileştirilmelidir.
- 3) Fiziksel çevre, düzenli ve emniyetli olmalıdır, çeşitli, motive edici oyuncaklar ve materyallerle donatılmalıdır.
- 4) Çocuklar, kendilerini ilgilendiren aktivite ve materyal seçmelidirler ve bunlarla aktif olarak oynayarak, öğrenme sürecini tamamlamalıdır.
- 5) Yetişkinler, çocukların ihtiyaç ve fikirlerine saygı göstermeli, onlarla dikkatli bir biçimde konuşmalıdır.
- 6) Saygı gördüğünü hisseden aileler, böyle programlara katılmaya cesaretlendirilirler.
- 7) Programın personeli, çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda özel eğitim görmüş olmalıdır.

Bunlara ek olarak, gelişim çağındaki bir çocuk için, bakım merkezleri, sıcak bir yuva gibi olmalı, buradaki personel, çocukların ihtiyaçlarını derhal, düzenli ve sevecen bir şekilde yerine getirmelidir. Buradaki ilgililer, çocukların duyu motor, fizik motor ve zihinsel gelişimlerini sürekli teşvik etmelidir. Bakım merkezindeki ortam, resimlerle donatılmış rahat bir ev ortamı gibi olmalıdır.

5.5. Aile Eğitimi

Kaliteli bir bebek bakımı ortamı oluşturmak sadece bakım merkezindeki uzmanları kapsamamakta, aynı zamanda bu program, ailelerinde böyle becerilere sahip olmasını arzulamaktadır. Ana/baba eğitimi, pek çok şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu program, doğum öncesi ve doğum sonrasında, hastane-bazlı, merkez-bazlı ve ev-bazlı olabilir. Aile eğitimi, aktif olarak çocuk bakım merkezlerine, eğitim materyalleri yapmak ve gönüllü olarak sınıflara yardım ederek veya ilgili aktivitelerle ana/baba –öğretmen konferanslarına katılarak gerçekleştirilebilir.

Aile eğitimini destekleyebilecek ve teşvik edebilecek diğer bir program ev ziyaretleridir. Bu yaklaşım, aile ve çocuğun en rahat ortamı olan evlerinde gerçekleştirilmektedir. Ev ziyaretlerinden, ailenin kültür seviyesine göre yaklaşım, son derece önemlidir. Böyle durumlarda, Brown (1993), *çift kültürlü yaklaşım metodununun* kullanılmasını önermektedir. Bu yaklaşım, ailenin o andaki kültürüyle, yürürlükte olan toplum kültürünün entegre edilmesinde çeşitli aktiviteler kullanmayı ileri sürer.

6.0. Sosyo-ekonomik ve Kültürel faktörler

Son zamanlarda yapılan bir araştırma, çocukların bakımının iyiye gitmekten ziyade, daha da kötüye gittiğini ortaya koymuştur. İlk üç yıl içerisinde, çocuklar beslenip büyütülüp, sevmek ve teşvik edilmek yerine ihmal edilmektedirler. Bebeklerin 1/3'ün den fazlası fakirlik sınırında yaşamakta olup, bebeklik çağında da 1/3 ü aileden fiziksel müdahale görmektedirler (Edelman, 1992).

Coğrafi değişimler, savaşlar ve kültürel etkileşimler sonucu, örneğin, Körfez savaşı, Sovyetler Birliğinin dağılması, diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'de, son yıllarda, çeşitli ülkelerden gelen göçlerle sosyal çeşitlilik kazanmaya başladı. Fakat, kültürel farklılıkları kapsayan bir anlayış ve tolerans geliştirme gayretleri, tam başarıya ulaşmış sayılamaz. Kültürel bakımdan zengin olan toplumlarda, her kültürel grubun kendine has değerlerinin olduğunun düşünülmesi ve bunları asgari müşterekte birleştirilmesi gereklidir. Kültürel gruplara, objektif açıdan bakmamız, çocuklarla çalışan yetişkinlerin, çocukları daha iyi anlamada kendilerine yardımcı olacaktır.

Bazı araştırmalar, çocuk yetiştirme açısından, bakıcı/aile arasındaki çatışmaları çözmek ve bebek-çocuk bakım programlarında nasıl duyarlı bir yaklaşımın kullanılacağını bize tasvir ederler. Genellikle, karşılıklı anlayışa dayalı fikir alış veriş meseleyi çözer. Bakıcı olarak sizin; ailenin çocuğu için amacının ne olduğunu öğrenmeniz, kendi amaçlarınız ve değerleriniz konusunda açık olmanız, pozitif bir ilişki kurmanız, kültür geçişlerinde etkili olmayı öğrenmeniz, diyalogun nasıl yaratıldığını öğrenmeniz, bir anlaşmazlık olduğunda güce dayalı metot yerine, problem çözmeye dayalı metot kullanmanız, çalıştığınız aileyi ve kendinizi yetiştirmeniz son derece önem taşımaktadır.

Farklı kültürlerde doğan bebeklerin, dünyaya ilk geldiğinde, dünyaya karşı tepkilerinin de farklı olduğu bilinen bir gerçektir. Browmann & Stott (1994) çocuğun gelişimini, kültürel bir yapı içinde anlamının son derece gerekli olduğu vurgulamaktadırlar. Örnek olarak; Çinli bebekler hemen susarken, İngiliz bebekler, yavaş yavaş susmaktadır. Bu konuda, farklı kültürlerle ilgili, daha pek çok örnek vermek mümkündür. Araştırmacılar, bu farklılığa, çevreyle, kalıtsallığın birbirine ters düşmesi açısından bakmaktadırlar.

Kültürlerdeki yeme içme alışkanlığı ve diğer çevresel faktörler, doğumdan önce bebeğin davranış kalıplarını belirlemektedir. Bu farklılıklara temel ne olursa olsun, farklı kültürlerden gelen bebekler, farklı karakteristik özelliklere sahiptir. Buradaki hareket noktamız, muhtemelen, hem biyolojik hem de kültürel olmalıdır. Farklı kültürdeki ailelerin, çocuklarıyla farklı bir iletişim kurdukları bilinmektedir. Alman aileler, çocuklarına daha çok kural koyup daha az seçenek sunarak, Amerikalı ailelerden daha katı bir tutum içerisindedirler. Alt gelir grubuna ait olan çocuklar, genellikle dışa eğilimli bir seyir izlerken, orta ve üst gelir grubuna ait çocuklar, kontrol edilmeleri bakımından daha çok eve meyilli bir tutum içerisindedirler (Paguio, Robinson & Skeen, 1985).

Farklı kültürdeki araştırmacılar, bu kültürlerin özellikleri hakkında çok araştırma yapmış ve görüş ileri sürmüşlerdir. Harrison'a (1990) göre, stresle başa çıkmak ve problem çözmede, ata erkil aile, önemli bir faktördür. Böyle ailelerde, çocuk sahibi olmuş genç annelerin, annelik becerilerinin gelişmesinde, yetişkin aile bireyleri rehberlik etmektedir.

İki kültürlülük, çevreye uyum sağlatıcı başka bir stratejidir. Burada, aileler, çocuklarına mensup olduğu kültür ile, yaşadığı toplumun kültürü arasında, bir bağ kurmayı kolaylaştırmalı, çocukları değişik kültürlerle açarak, kültür içi ve kültürler arası farklılıkları ve benzerlikleri özümseyip entegre etmelerine yardımcı olmalıdır.

SONUÇ

Bebeklikte zihinsel gelişme, duyumotor gelişimi ve aktiviteleriyle yakından ilgilidir. Bebekler desteksiz yürüyebilecekleri zamana kadar, bir dizi fizik ve motor gelişim sürecinden geçerler. Artık bir kere bebek yürümeye başladı mı bebeklikten çıkıp oyun çocukluğu dönemine girer. Bebekler aynı zamanda, dilin fonksiyonları ve çevresindeki nesnelere edindiği intibalara odaklanmış olan bir dizi zihinsel gelişim süzgecinden geçerler. Bu safhada yetişkinin rolü, bebeğe, motive eden bir çevre temin ederek, kişisel etkileşimler vasıtasıyla, bebeğe uygun bir güdüleme sağlamaktır. Bebekler, bu ilk duyumotor dönemlerinde, kendi kapasitelerini geliştirmek için insanlarla, oyunlarla ve kendi başlarına keşfetme üçgeni arasında bir dengeye ihtiyaç duymaktadırlar.

Bunların yanında, sosyal ve kültürel faktörlerde, bebeğin gelişiminde son derece etkilidir. Bebek, psikomotor, sosyoduyusal ve zihin-dil gelişimine meydan okuyacak zengin bir çevreye ihtiyaç duyar. Gelişim, bebeğisaran insanlar, nesnelere ve çevre tarafından hızlandırılır. Hem annenin hem de babanın gelişime katkısı şüphesiz çok büyüktür. Her iki ebeveyn de dışarıda çalışma durumunda veya eviyle işini dengede götürmeye çalışan yalnız anne veya babanın durumu aileye ilave bir stres yüklemektedir. Burada önemli olan, bir bebek bakımının oldukça zor olduğudur. Ebeveynin bebeklere nasıl rehberlik yapacakları konusunda destek ve tavsiyeye ihtiyaçları vardır. Uygun oyuncaklarla dolu bir ev ortamı, ebeveynin bebekle olan doyurucu bir ilişki ve etkileşimi, bebeği dış dünyaya açabilme, bebeğin zihinsel ve dil gelişimini körükleyici alıştırmaları bilinçli olarak bebeğe sunabilme, bebeğin gelişimi için son derece katkı sağlamaktadır.

Bebeklerin yetiştirilmesinden sorumlu yetişkinler, bebeklerin kültür ve sosyo ekonomik seviyeleri hakkında bilgi sahibi olmalı ve meseleye çok yönlü bakabilmelidirler.

Tablo 1 : 0-12 ay arası bebeklerin zihinsel, fizik-motor gelişimini değerlendirme formu (Developmental Guidelines'dan adapte edilmiştir.

Ortalama yaşa göre görünüm	DAVRANIŞ BİÇİMİ	Gözlenen		YORUM
		Evet	Hayır	
0-6 aylık				
Gross motor Hareketler				
1 aylık	Başını bir yandan diğer yana hareket ettirir.			
1 aylık	Yatarken yerleri tırmalayıcı hareketler yapar			
1 aylık	Kucağa alınınca 3 saniye kadar başını dik tutar			
1 aylık	Yanağı okşandığında o tarafa tekrar döner			
1.5-2 aylık	Yandan arkaya döner			
2-3 aylık	Oturtularak tutulduğunda başı dindik durur			
2-3 aylık	Yüzü koyun yatarken başını kaldırır			
2-4 aylık	Yüzü koyun yatarken bacaklarını gererek kollarının desteğiyle başını ve gögsünü yereden kaldırabilir.			
2.5-3.5 aylık	Yerde yuvarlanabilir			
3 aylık	Dik tutulabilir, ayağını kaldırır.			
5 aylık	Yüzü koyun yatar ve kolunu uzatabilir.			
5.5-6 aylık	Destekle ayakta durabilir.			
İnce Hareketler				
1 aylık	Parlak nesnelere dikkat kesilir.			
1 aylık	Başını ve gözünü parlak nesneye çevirir.			
1 aylık	Çıngırak eline verildiğinde hemen düşürür.			
2 aylık	Çıngırağı elinde çok kısa tutar.			
2.5 aylık	Bir nesneden diğerine bakabilir.			
3 aylık	Elleri daima açıktır.			
3-4 aylık	Çıngırakla basit bir şekilde oynarlar.			
3-4 aylık	Kendi parmaklarıyla oynar.			
3 aylık	Çıngırağı aktif bir şekilde kaldırır.			
3-4 aylık	Masanın üzerinde yuvarlanan topu aktif bir şekilde takip edebilir.			
4 aylık	Nesneleri ağzına götürür.			
4-5 aylık	Gögsündeki çıngırağı kavrayabilir.			

4-5 aylık	İki nesneyi tutabilir.			
5 aylık	Nesneyi bir elinden diğerine geçirebilir.			
5-6 aylık	Nesnelere vurur.			
5-6 aylık	Oturur ve nesnelere bakar.			
Zihinsel Gelişim				
1 aylık	Seslere cevap verir.			
1 aylık	Sesler çıkarır.			
1 aylık	Huzursuz ve aç olduğunda sürekli ağlar			
2 aylık	Gülümser			
2-3 aylık	Güler.			
2 aylık	Annesini görüntü olarak tanır.			
2 aylık	Tek vokalli sesleri çıkarır.			
3 aylık	Memnun olduğunda ve konuşulduğunda ses verir.			
3-4 aylık	Tanıdık kişilere eğilim gösterir.			
4-5 aylık	Başın zil sesine çevirir.			
4 aylık	Oyuncağa doğru bir eğilim gösterir.			
4.5-6 aylık	Parmağıyla aynadaki imajı gösterir.			
4.5-5 aylık	Yabancıları ayırır.			
5.5-6 aylık	İşte burnum, kulağımı oynar.			
5.5- 6 aylık	Heyecanlandığında yada sevindiğinde ses üretmeye yönelir.			

6- 12 ay arası Gelişim				
Gross Motor Gelişimi				
6 aylık	Kendi başına 30 saniye kadar oturabilir			
6 aylık	Sırt üstü ve yüzü koyun yuvarlanabilir			
6 aylık	Bacaklarını dikey olarak açar ve ayağını kavrayabilir.			
6.5 aylık	Bir oyuncağı alabilmek için 180 derece eğilir.			
6.5-7 aylık	Oturur: Ellerinin üzerinde öne yaslanabilir.			
7 aylık	Sırt üstü uzanır ve ayağını ağzına götürür.			
7.5-8 aylık	Ayağa kalkmak için kendisini yuka-			

	rı çeker.			
8 aylık	Kısa bir müddet ayakta durabilir.			
9 aylık	Mobilyaya dayanarak yürüyebilir.			
9 aylık	Tutunarak ayakta durur fakat aşağıya eğilemez			
9.5-10 aylık	Uzun süre belirsiz bir şekilde oturabilir.			
9.5-11 aylık	Elle tutunarak yürür.			
9.5-10 aylık	Ayakta durabilir.			
10 aylık	Emekler.			
11 aylık	Kendi başına ayakta rahatca durabilir.			
11-12 aylık	Kendi başına yürüyebilir.			
İnce hareketler				
6 aylık	Odadaki yetişkinin hareketlerini gözlemler.			
6 aylık	Aniden küçük parlak nesnelere odaklanır ve almak için harekete geçer.			
6 aylık	Çıngırağı elinde tutar.			
6.5 aylık	Nesneleri elinde oynar ve inceler.			
6.5 aylık	Önündeki çıngırağa uzanır ve eline alabilir.			
7 aylık	Nesneyi almak için bir ipi çekebilir.			
7.5-8.5 aylık	Parmak ve baş parmağıyla kavrayabilir.			
8-9 aylık	Uzanamayacağı oyuncacı almak için direnir.			
8 aylık	Elle tutmaya eylemlidir.			
8-8.5 aylık	Kaşığı yere vurur.			
9 aylık	Elinden düşürdüğü nesneyi doğru yerde arar.			
9 aylık	Bir bardağın altına saklanan oyuncacı bulur.			
10 aylık	Bardağa, kaşıkla vurur			
10 aylık	Nesneleri sert bir şekilde elinden bırakır.			
10.5-11 aylık	Bir üzümü parmak ve baş parmağıyla alır.			
11 aylık	Arabayı ileri doğru iter.			
11-12 aylık	Bir kaba, 2 yada 3 nesneyi koyabilir.			
Zihinsel Gelişim				

6 aylık	Sürekli sesler çıkarır			
6 aylık	Gülümser ve aynadaki görüntüye seslenir			
7 aylık	4 farklı heceyi seslendirir.			
7.5-8 aylık	“da-da” veya eşdeğer sesleri çıkarır.			
8 aylık	<i>Da, ka, ba</i> gibi tek heceli sesler çıkarır.			
8.5 aylık	Dikkat çekmek ister.			
9 aylık	İletişime girmek için bilinçli olarak sesler çıkarır.			
9 aylık	<i>Mam-mam, bibiba</i> gibi heceleri cıvılda-dama yoluyla tekrarlar.			
9-9.5 aylık	Yabancıları tanıdıklarından ayırır ve tanıdığı yetişkinin omzuna yüzünü saklar.			
9-10 aylık	İsmine ve ‘ <i>hayır-hayır</i> ’ a cevap verir.			
10 aylık	Kitaptaki resimlere bakar.			
11 aylık	Bir nesneyi isimlendirebilmek için tek heceli sesler çıkarır.			
11 aylık	Saklı nesnelere bulup çıkarır.			
12 aylık	‘mama ve dada’nın yanında 2 ile 8 kelime seslendirebilir.			

KAYNAKLAR

- Allen, K & Marotz, L. (1994) *Developmental Profiles: Birth to six*. Albany, New York: Delmar.
- Ault, R. (1983) *Children’s Cognitive Development*. New York: Oxford University Press.
- Baldwin, D.A & Markman, E.M. (1989) “*Establishing word-object relations: A first step.*” *Child Development*. 60,381-398.
- Belsky, J. (1988) “*The effects of the daycare reconsidered*”. *Early Childhood Research Quarterly*. 3, 235-272.
- Brown, M.H., Althouse, R., & Anfin, C. (1993) “*Guided Dramatization: Fostering Social Development in Children with Disabilities.*” *Young Children* 48, 2, 68-71.
- Bushnell, E.W. & Boudero, J.P. (1993) “*Motor development and the Mind: The potential role of motor abilities as a determinant of aspects of perceptual development.*” *Child Development*, 64, 1005-1021.
- Caruso, D.A. (1988) “*Play and Learning in infancy: Research and implication.*” *Young Children*, 43, 6, 63-70.

- Cherry, C., Godwin, D., & Staples, J. (1989). *Is The Left Brain Always Right?* Belmont, David S. Lake.
- Condon, W.S. & Sander, S.W. (1974) "Synrony Demonstrated between movements on the neonate and adult speech." *Child Development*, 45, 256-262.
- Edelman, M.W. (1992) *Measure of our success: A letter to my children and yours*. Boston, Beacon Press.
- Eimas, P.D. & Quinn, P.C. (1994) "Studies on the Formation of perceptually based basic-level categories in young infants." *Child Development*, 65, 903-917.
- Fraiber, S. (1959) *The magic years*. New York: Charles scribner's sons.
- Frodi, A, Bridges, I., & Grolnick, W. (1985) "Correlates of mastery-related behaviour: A short term longitudinal study of infants in their second year." *Child Development*. 56, 1291-1298.
- Ginsburg, H., & Opper, S. (1988). *Piaget's Theory of intellectual Development*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Harrison, A.O., Wilson, M.N., Pine, C.J., Chan, S.O. & Bruiel, R. (1990). Family Ecologies of Minority Children. *Child Development*, 61, 347-362.
- Holden, G.W. & West, M.J. (1989) "Proximate regulations by mothers. A demonstration of how differing styles affect young childrens behaviour." *Child Development*, 60, 64-69.
- Hornik, R. & Gunnar, M.R. (1988) "A descriptive analysis of infant social referencing." *Child Development*, 59, 626-634.
- Kermonian, R. & Camposs, J.J. (1988) "Locomotor experience: a facilitator of Spatial Cognitive Development." *Child Development*, 59, 908-917.
- Legerstee, M., Corter, C., & Kienpple, K. (1990) "Hand arm and facial actions of young infants to a social and non social stimulus." *Child Development*, 61, 774-784.
- Malina, R.M. (1982) "Motor development in the early years." *The Young Child: Reviews of research* vol 3, Washington.
- Mc Glaughlin, B.N. at all. (1981) *Fine Motor Development*. *Child Development* New York: McGraw Hill.
- Mead, D.E. (1976) *Six Approaches to child Rearing*. Prova UT: Brigham Young University Press.
- Meltzoff, A.N. (1988) "Infant imitation and memory: Nine month olds in immediate ned deferred tests." *Child Development*, 59, 217-225.
- Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children..* New York: International Universities press.
- Piaget, J. (1952 a). Jean Piaget. In C.A. Murchison (Ed), *A History of Psychology in Autobiography*, Vol., 4, Worcester, Clark University Press.
- Roe, K. (1990) "Vocal interchange with mother and stranger as a function of infant age, sex, and parental education." *Early Childhhod Education Quarterly.*, 5, 135-145.
- Ruff, H.A. (1986) "Components of attention during infants manipulative xploration." *Child Development*, 57, 105-114.
- Ruff, H.A., McCarton, C, Kurtzberg, D., & Vaughn, H.G., (1984). "Preterm Infants' Manipulative Exploration of Objects." *Child Development*, 55, 1166-1173.
- Shermann, T. (1985) "Categorization skills in infants." *Child Development*. 56, 1156-1573.

- Thornburg, K.R., Pearl, P., Crompton, D., & Ispa, J. M. (1990) "Development of kindergarten children based on child care arrangements." *Early Childhood Research Quarterly*. 5, 215-132.
- Van der Veer, R. (1986) *Vygotsky's developmental Psychology*. *Psychological Reports*, 59, 527-536.
- White, B.L. (1975). *The First Three Years of Life*, Englewood cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Williats, P.(1989). Development of Planning in Infants. Paper presented at the annual conference of the British Psychological society, St. Andrews, Scotland.
- Willats, P & Rosie, K.(1989) *Planning by 12 month old infants*. Paper presented at the biennial meeting of the society for the research in child development, Kansas city .
- Wishart, J.G.&Bower, T.G.R. (1984) *Spatial relations and the object concept*. A normative Study. Norwood, New Jersey: Ablex.
- Younger, B.E. (1993) "Understanding category members as "the same sort of thing":explicit categorization in ten month infants. *Child Development*. 61, 614-620.